

Preekschets Psalm 139: 1b

HEER, u kent mij, u doorgrondt mij

Schriftlezing: Psalm 139: 1 - 16

Betreft zondag 30 juni 2019, 'Veteranenzondag', de zondag na de Nederlandse Veteranendag

Scribent: K.H.Ubels

Thema: 'Gekend zijn'

Het eigene van de zondag

Op de zondag na de Nederlandse Veteranendag wordt in steeds meer kerken een zogenoemde Veteranendienst gehouden. Veteranendag is een nationaal evenement waar Nederland haar meer dan 111.000 veteranen bedankt voor hun inzet in dienst van de vrede, nu en in het verleden. Deze preekschets is tot stand gekomen samen met een aantal veteranen en een vrouwelijke partner van een van hen, zij staat symbool voor wat bij Defensie het thuisfront wordt genoemd. In de betreffende gemeente is het de gewoonte dat de Veteranendienst jaarlijks wordt voorbereid bij een van de veteranen thuis. Deze keer is gekozen voor het thema 'Gekend zijn'. Dit hangt direct samen met de bedoeling van de Veteranendag, namelijk erkenning en waardering bieden aan 'onze' veteranen.

Uitleg

Psalm 139 is voor velen een dierbare psalm, er spreekt diep vertrouwen uit. Toch, de psalm heeft ook iets beklemmends. Oud-vlootpredikant en later professor Gerard Rothuizen, schreef dat deze psalm in eerste instantie verre van aangenaam is, "zo kennen we Hem gewoonlijk niet." Zo kennen wij Hem niet, maar Hij kent ons als geen ander, vertelt de psalm. Hij kent ons niet alleen, hij doorgrondt ons ook. Beter gezegd: Hij doorgrondt mij, want ook deze psalm is uiterst intiem en persoonlijk. Een typisch oudtestamentische bijzonderheid is hierin herkenbaar, namelijk dat de psalm zich niet afspeelt in een theologische 'Gedankenbildung' maar in de sfeer van de persoonlijke ervaring van Gods werkelijkheid. Dit geeft de psalmwoorden een levendigheid die ook vandaag direct de lezer en hoorder kunnen aanspreken. Zo zegt de psalmist: niet alleen in de diepte van mijn ziel doorgrondt Hij mij, Hij omsluit mij vanachter en van voren en legt zijn hand op mij. Het Hebreeuwse woord kaf is de open handpalm, maar dan niet ontvangend naar boven toe geopend, maar omgekeerd, een opgelegde hand die grijpt. Die je zelfs naar de keel kan grijpen van benauwdheid. De hand van God komt met andere woorden nog twee keer terug in de psalm en wordt daarbij qua betekenis steeds milder. Eerst als jad, de hand die verbinding maakt, die niet beetgrijpt maar aanraakt. En daarna als jamien, de meest krachtige hand, die staat voor leiding geven en bescherming bieden. Echter, het sleutelwoord in deze psalm is niet hand, maar: kennen. Het woord jada komt zeven keer voor. Jada, in de eerste plaats niet iets van het verstand, niet zozeer rationeel maar meer relationeel. Zoals militairen en veteranen elkaar door en door kennen, als kameraden. Ook omdat ze vaak maandenlang op elkaars lip leven en werken, bij voorbeeld op onderzeeboten. Dan leer je elkaar maar ook jezelf behoorlijk goed kennen... Jada, daar spreekt een diepe verbondenheid uit met anderen en ook met jezelf. Bovenal mag ik mij in het woord jada ook verbonden weten met God. Daar gaat een bepaalde kracht vanuit, dat geeft mij een diep vertrouwen, zo interpreteer ik de psalm. Psalm 139 staat als een huis, je kan erin wonen, helemaal tot jezelf komen. Ook met al je vertwijfeling. Zoals in het bekende gedicht van Bonhoeffer: *Wie ben ik?* In de benauwdheid van de gevangenis vraagt hij zich wanhopig af wie hij is, maar juist in zijn diepste vertwijfeling weet hij zich gekend door God, verbonden met Hem: jada: "Wie ik ook ben, Gij kent mij. U behoort ik toe, o God!" Dat maakt hem sterk, ook in benauwdheid en onder grote druk. Hij blijft trouw aan zichzelf en aan zijn geloof in God, juist omdat hij ervaren heeft dat God hem *verschrikkelijk nabij* is. Rothuizen resumeert zijn gedachten over psalm 139 dat wij daarin scherp bekeken worden door God, door een God met een bril op. Hij bekijkt ons door de bril van Jezus en met de scherpte van zijn liefde.

Aanwijzing prediking

In het perspectief van militairen en veteranen (dat zijn ook vaak actief dienende militairen, nl. die op uitzending zijn geweest) mankeert het nog weleens aan erkenning en waardering voor hun inzet, aan het 'gekend zijn', daarom zijn ze doorgaans blij met veteranendag als institutionele erkenning. Tegelijk hebben ze vaak de ervaring dat door 'de buitenwacht' ook niet begrepen en daarmee erkend kan worden, wat ze hebben meegemaakt tijdens uitzendingen. Veel veteranen kunnen hun (soms ingrijpende) ervaringen alleen delen met de collega's met wie ze op missie waren en dat gebeurt dan veelal tijdens reünies. Ze weten zich dus vaak niet gekend maar laten zich ook niet zo gemakkelijk kennen... In dit perspectief kan psalm 139 hen aanspreken, zoals het ook deed bij de voorbereidingscommissie. Vooral omdat de toon van vertrouwen (v. 15 – 16) in de psalm de overhand krijgt tegenover de benauwdheid die uit het eerste deel van de psalm spreekt (v. 7 – 12). De toon van vertrouwen komt ook naar voren in de boekrol waarin alles werd opgetekend (v. 16). Dit doet denken aan het 'boek des levens' waarover o.a. in psalm 56:9 en 69:29 gesproken wordt, evenals in Exodus 32:32f. Het levensboek kan verschillende gedachten oproepen, zoals: wij zijn voor God een open boek, ons doen en laten is van eeuwigheidswaarde, maar ook: wat is de betekenis van je levensverhaal? Helpt dit bij het trouw blijven aan jezelf, vooral als het erop aankomt? Trouw kunnen blijven aan jezelf, jezelf blijven. Dat begint met weten wie je bent. En daar kom je het beste achter door jezelf te ont-dekken, door te vertellen over jezelf. Op verhaal komen wil daarom zeggen: tot jezelf komen. Dat geldt voor jong en oud. Jongere militairen wordt wel gevraagd bij een les geestelijke verzorging om hun levenslijn te tekenen en daarbij te vertellen over hoogte- en dieptepunten. Of ze vertellen aan de hand van hun vijf vingers waar ze goed in denken te zijn (duim), waar ze voor willen waarschuwen (wijsvinger), waar ze een hekel aan hebben (middelvinger), waarmee of met wie ze zich verbonden voelen (ringvinger) en waarin ze willen groeien (pink). Zo kan je ook ouderen (je ouders!) een interview afnemen waarin ze hun levensverhaal vertellen. Met vragen die je doorgaans niet stelt op verjaardagen maar die in de beantwoording wel heel verrijkend kunnen zijn. Je verhaal kennen en kunnen vertellen is van vitaal belang. Eenzaamheid is vooral je verhaal niet kwijt kunnen. Schillebeeckx sprak over mensen als het verhaal van God. In onze levensverhalen is ieder van ons verbonden met God. Hij kent ons, Hij kent ons levensverhaal, dieper dan wij het zelf kennen. Hij kent onze grote en onze kleine verhalen, onze sterke verhalen en onze slappe. Vooral militairen en veteranen hebben daar een handje van. God luistert vaak met een glimlach mee, Hij is ermee vertrouwd. Bij Hem kunnen we altijd ons verhaal kwijt, kunnen we ten diepste onszelf zijn. Want wij mogen ons door Hem gekend weten. En gesterkt, want Hij geleidt ons met zijn jamien.

Liturgische aanwijzingen

In de voorbereidingscommissie spreken we elk jaar eerst uitgebreid met elkaar over de bijbeltekst en het thema van de viering, waarbij een ieder zijn eigen inbreng heeft met keuze voor liederen, gebeden, gedichten of verhalen. Daarna verdelen we de taken in de verdere voorbereiding maar ook in de uitvoering van de dienst. En als dit alles gedaan is komt vaak de borrelfles op tafel en komen ook de (levens)verhalen, die voor een deel gebruikt kunnen worden in de overdenking. Verder heeft de veteranenviering kenmerken van een dienst-te-velde, zoals die in uitzendgebieden wordt gehouden. Daarbij klinkt meestal popmuziek, wordt altijd gelegenheid geboden om een kaarsje te branden (ook door humanistisch collega's!) en is de overdenking vaak kort en persoonlijk. Bij psalm 139 past uitstekend het nummer *Ken je mij?* van Trijntje Oosterhuis, door haar vader (Huub Oosterhuis) geschreven en geïnspireerd op psalm 139. Wat betreft de collecte, daarbij kan gedacht worden aan de veteranenhond via de stichting Koninklijke PIT Pro Rege / Hulp-voor-helden. Een veteranenhond helpt bij een posttraumatische stress-stoornis (PTSS) die je kan oplopen na een ingrijpende ervaring. Veteranen met PTSS zijn zichzelf kwijt en kunnen geïsoleerd raken van anderen, van God. Toch zeggen ze vaak: PTSS is erg, maar ik had de uitzendervaring niet willen missen. De ervaring van kameraadschap, door ook letterlijk voor elkaar door het vuur gaan. Eenmaal uit dienst is deze ervaring van kameraadschap vaak weg. Een buddyhond kan dit enigszins compenseren, want in de trouw van de hond wordt kameraadschap ervaren. Een veteranenhond voelt het baasje aan, kent hem of haar op bijzondere manier, is trouw. Deze verbondenheid is heilzaam, de veteraan ervaart daarin iets van jada.

Geraadpleegd

G.Th. Rothuizen, *LANDSCHAP – een bundel gedachten over de Psalmen derde vijftigtal*, Kampen 1968, 241 – 246.

A. Weizer, *Die Psalmen, Das Alte Testament Deutsch*, Göttingen 1973, 552 – 558.

C.J. den Heyer en P. Schelling, *Symbolen in de bijbel – Woorden en hun betekenis*, Zoetermeer 2000, 68 – 70 en 173 - 177

www.hulpvoorhelden.nl